

Forsætisráðuneytið
Skrifstofa jafnréttismála

Reykjavík 5. október 2021

Efni: Umsögn Sjúkraliðafélags Íslands um drög að skýrslu og tillögum starfshóps um verðmætamat kvennastarfa og endurmat á virði kvennastarfa

Starfshópur um endurmat á störfum kvenna var skipaður í kjölfar yfirlýsingar ríkisstjórnarinnar sem undirrituð var við gerð kjarasamninga milli ríkis og sveitarfélaga og aðildarfélaga BSRB vorið 2020. Starfshópurinn skilaði drögum að skýrslu í samráðsgátt stjórnvalda þann 7. september 2021.

Sjúkraliðafélag Íslands fagnar útgáfu skýrslunnar og umsagnarferlinu í samráðsgáttinni. Launamunur kynjanna hefur verið til umræðu á Íslandi og víðar áratugum saman. Gripið hefur verið til ýmissa aðgerða í því skyni að ná fram launajafnrétti. Rannsóknir sem gerðar hafa verið á launamun kynjanna sýna að laun karla eru almennt hærri en laun kvenna. Þessi kynbundni launamunur er meðal annars tilkominn vegna kynskipts vinnumarkaðar og þeirrar staðreyndar að konur og karlar gegna mismunandi störfum. Laun eru almennt lægri hjá þeim starfsstéttum þar sem konur eru í meirihluta en bent hefur verið á að konur frekar en karlar vinna í nánnum samskiptum við annað fólk sem veldur bæði tilfinningalegu álag og skapar óáþreifanleg verðmæti fyrir samfélagið. Hefðbundin karlastörf hins vegar fela oft í sér sköpun á áþreifanlegum verðmætum. Þessi munur ýtir undir ólíkt virðismat á þessum störfum. Sjúkraliðastéttin er ein þeirra stétta sem vinnur í nánnum samskiptum við fólk og skapar óáþreifanleg verðmæti en um 98% sjúkraliða eru konur. Rekja má stóran hluta launamunar til kynskipts vinnumarkaðar og kynjaskekkju í mati samfélagsins á hefðbundnum kvenna- og karlastörfum.

Skýrsla starfshópsins sem hér er til umfjöllunar er afar mikilvægt innlegg í þá umræðu og vinnu um launajafnrétti sem fara þarf fram á næstu árum. Í skýrslunni er saga lagaákvæða um launajafnrétti og dómaframkvæmda rakin en sjónum er einkum beint að því aðalatriði sem ólíkt virðismat starfa sem konur sinna í meirihluta annars vegar og karlar hins vegar er.

Vanmat á störfum kvennastétta byggir almennt ekki á ásetningi um að mismuna skuli kynjunum eða meðvitaðri hlutdrægni heldur er það afleiðing af menningarlegum, sögulegum og kerfisbundnum ástæðum. Aðgreining kynjanna á vinnumarkaði er lífseig og mörgum finnst enn í dag að vel launuð karlastörf og illa launuð kvennastörf sé eðlilegur þáttur í samfélagsgerð okkar. Krafa um að greiða skuli konum og körlum jöfn laun fyrir jafnverðmæt störf er hins vegar bæði eðlileg og sanngjörn og undarlegt að baráttan fyrir launajafnrétti hafi staðið yfir í heila öld. Treglega hefur gengið að ná fram skilningi samfélagsins og vilja stjórnvalda á hverjum tíma til að beita sér fyrir því eyða kynbundnum

launamun. Þó baráttan hafi á undanförnum árum skilað árangri blasir sú staðreynd við að launamunur kynjanna er enn til staðar í okkar samfélagi. Það er fullkomlega óásættanlegt.

Í skýrslunni er fjallað um hættuna af því að virðismatskerfi starfa viðhaldi vanmati á störfum sem konur sinna að meirihluta og vísað í fjölmargar rannsóknir því til stuðnings. Mikilvægi gagnsæis og trausts m.a. með aðkomu starfsfólks og stéttarféлага að virðismatskerfinu er einnig áréttað. Í skýrslunni er litið til annarra landa, einkum Kanada og Nýja-Sjálands sem fyrirmyndir. Þar hafa stjórnvöld gripið til forvirkra aðgerða til að tryggja efnislegt jafnrétti, en ekki bara lögbundið jafnrétti. Skýrslan byggir þannig á nýjustu og bestu þekkingu hvað varðar jafnlaunamál og leggur hópurn til nokkrar tillögur til aðgerða sem fari fram undir yfirstjórn aðgerðarhóps um launajafnrétti. Sjúkraliðafélag Íslands vill áréttta nokkur atriði varðandi tillögur hópsins.

- Framkvæmd verkefnisins verði í forgangi hjá forsætisráðuneytinu og skrifstofu jafnréttismála. Konur hafa árum saman búið við vanmat á störfum sínum og sjálfsgöð mannréttindi þeirra þannig brotin. Áriðandi er að halda áfram, vinna hratt og varða leiðina að jafnrétti og leiðréttingum fyrir konur.
- Þróunarverkefni um virðismat starfa. Sjúkraliðafélag Íslands telur mikilvægt að ríkið gangi á undan með góðu fordæmi og farið verði í þetta verkefni eins fljót og verða má. Mikilvægt er að tryggja aðkomu stéttarféлага og starfsmanna, bæði í þróunarverkefninu, en ekki síður til framtíðar hvað varðar virðismatskerfi starfa. Án gagnsæis og aðkomu starfsfólks stéttarféлага og féлага þeirra skapast ekki traust á því að kerfið sé sanngjarnt. Það er á ábyrgð atvinnurekanda að laun séu jöfn fyrir jafnverðmæt störf en mikilvægt er að starfsfólk treysti því að vel sé að málum staðið.
- Samningaleið að launajafnrétti og útfærslur. Sjúkraliðafélag Íslands styður þessa tillögu. Samhliða verða þróuð verkfæri til að aðstoða atvinnurekendur við að uppfylla lagaskilyrði um jöfn laun fyrir jafn verðmæt störf og jafnframt að horft verði sérstaklega til þess hvort útvistun starfa leiði til aukins kynbundins launamunar.

Við sjúkraliðar, þessi stóra kvennastétt, eigum tilkall til réttlátra launa fyrir þau störf sem við innum af hendi. Vanmat á okkar störfum hverfur ekki sjálfkrafa. Framangreind framganga stjórnvalda er sannarlega skref í rétta átt. Það þarf að grípa til aðgerða sem miða að því að mat samfélagsins á verðmæti þeirra starfa sem konur í meirihluta sinna verði sambærilegt mati á verðmæti þeirra starfa sem karlar í meirihluta sinna. Til að útrýma launamun sem stafar af kynskiptum vinnumarkaði þurfum við sem samfélag að ákveða að verðmæti starfa sé metið að jöfnu hvort heldur sem konur eða karlar sinni þeim.

Að lokum vill Sjúkraliðafélag Íslands undirstrika mikilvægi þessarar skýrslu og hvetja til þess að unnið verði hratt og vel að tillögum starfshópsins.

*Með vinsemd og virðingu
f.h. Sjúkraliðafélags Íslands
Sandra B. Franks, formaður sandra@slfi.is*